

Turvallisesti yhdessä – hyviä malleja turvapaikanhakijoiden kohtaamiseksi

Rikksentorjuntaneuvoston kannanotto 17.12.2015

Kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea ottamaan vastaan kansainvälistä suojelua tarvitsevat turvapaikanhakijat. Suomessa turvapaikanhakijoiden määrä on vuosittain ollut hyvin pieni, mutta tänä vuonna luku on noussut jo 30 000:een. Näin suuren ihmismäärän asuttaminen on vaativaa. Vastaanottokeskuksia on perustettu erikokoisille paikkakunnille ympäri Suomea; erillisiä yksiköitä miehille, perheellisille ja alaikäisinä yksin saapuneille.

Odottaessaan hakemuksensa käsittelyä turvapaikanhakijat asuvat useimmiten vastaanottokeskuksessa, jossa he saavat välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon. Kunta järjestää oppivelvollisuusikäisille perusopetusta ja lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen. Vastaanottokeskuksissa järjestetään myös kielenopetusta, mutta sen alkaminen vaihtelee vastaanottokeskuksittain. Työnteko-oikeuden turvapaikanhakija voi saada tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön mukaan hakemuksensa käsittelynopeudesta riippuen vasta kolmen tai kuuden kuukauden jälkeen hakemuksen jättämisestä.

Yhteisöjä vahvistamalla turvallisuuden tunne lisääntyy

Maahamme viime kuukausina tulleet turvapaikanhakijat ovat pääosin nuoria miehiä, joilla on motivaatio luoda itselleen parempi tulevaisuus. Vastaanottokeskuksissa odottaessaan heiltä puuttuu normaalien sosiaalisten verkostojen, perhe- ja työyhteisön tuoma tuki ja ohjaus. Monen odotukset Suomesta ovat poikenneet todellisuudesta. Odottelu keskuksissa, mahdolliset pakomatalla koetut traumat, tekemisen ja työn puute sekä turvapaikkaprosessin ja tulevaisuuden epävarmuus johtavat turhautumiseen. Useissa vastaanottokeskuksissa on ilmennyt turvapaikanhakijoiden keskinäisiä kahinoita, päihteiden käyttöä ja järjestyshäiriöitä. Turvapaikanhakijat ovat kohdanneet suomalaisten uhkailuja, rasistisia solvauksia ja joskus jopa väkivaltaa. Vastaanottokeskuksia kohtaan on tehty ilkivaltaa ja järjestetty mielenosoituksia. Erilaiseen kulttuuriin saapuminen ja naisten asema Suomessa on hämmentänyt.

Vanhojen ja uusien asukkaiden kohtaaminen ei siis ole sujunut ilman ongelmia. Erityisesti kuntalaiset ovat huolissaan poliisin tietoon tulleista epäilyistä raiskauksista ja tyttöihin kohdistuvasta häirinnästä, joissa epäillyt ovat olleet turvapaikanhakijoita. *Rikksentorjuntaneuvosto korostaa, että teot ovat lainvastaisia ja tuomittavia, mutta pienen rikoksia tekevän ryhmän tekoja ei pidä käyttää koko ihmisryhmää leimaavana eikä pelkoa lietsomassa.*

Uusien ja vanhojen asukkaiden huoli turvallisuudesta on aito ja se on otettava vakavasti.

Rikksentorjuntaneuvosto korostaa, että lähityön muodoilla voidaan lisätä turvallisuudentunnetta.

Paikkakunnilla, joille vastaanottokeskuksia perustetaan, tarvitaan avointa keskusteluyhteyttä osapuolten välillä ja yhteisö- ja ympäristötyötä asumisyhteisöjen rakenteiden vahvistamiseksi. Tällaisesta toiminnasta hyvä esimerkki on Helsingin Diakonissalaitoksen yhteisötyön muodot. Yhteisökoordinaattori vastaa kaikkiin ympäristöstä tuleviin huolenaiheisiin, tiedottaa ja purkaa huhuja, sekä luo yhteistä tekemistä alueen uusien ja vanhojen asukkaiden sekä alueen järjestöjen ja liike-elämän kesken. Lähtökohta on, että kaikkien kanssa pystytään kommunikoimaan. Pakolaisavun Naapurussovittelu on toinen työmuoto, jonka avulla uudet ja vanhat asukkaat tulevat huolineen kuulluksi ja voivat etsiä yhdessä ongelmanratkaisua ja yhteistoiminnallisuutta.

Turvapaikanhakijat osaksi yhteisöä

Rikksentorjuntaneuvosto painottaa kansalaisjärjestöjen toiminnan lisäksi myös asukasliikkeiden ja asukasaktiivisuuden mahdollisuuksia, sillä asukasaktiivisuus edistää turvallisuutta rakentaessaan yhteisöllisyyttä, johon turvapaikanhakijat ja muut maahanmuuttajaryhmät voivat tulla luontevasti mukaan. Asukasaktiivisilla ja vahvoilla paikallisyhteisöillä saattaa jopa olla keinoja ratkaista ristiriitoja maahanmuuttajien ja heihin epäluuloisesti suhtautuvien, kantaväestöstä nousevien ryhmien välillä.

Monilla paikkakunnilla vapaaehtoiset kansalaiset ja turvapaikanhakijoiden tukiryhmät ovat järjestäneet vastaanottokeskuksissa toimintaa, kuten ravintolapäiviä, teatterikäyntejä, musiikkitapahtumia ja jalkapallo-otteluita. He hoitavat myös turvapaikanhakijoiden vaatetuksen ja järjestävät vapaaehtoisina kielenopetusta. Rikksentorjuntaneuvosto *kannustaa asukasaktiivisuuteen, jolla lisätään turvapaikanhakijoiden mahdollisuuksia integroitua yhteisöön.*

Rikksentorjuntaneuvosto pitää tärkeänä, että turvapaikanhakijat olisivat tasa-arvoisessa asemassa erityisesti kieliopintojen suhteen riippumatta siitä, tuottavatko vastaanottokeskuksen palvelut järjestö tai liikeyritys. Rikksentorjuntaneuvosto toteaa tutkimusten osoittavan, että *tehokkaat kotouttamiskeinot ja kielenoppiminen ovat keinoja ehkäistä syrjäytymistä ja toivoo nopeutettavaksi turvapaikanhakijoiden osaamisen kartoitusta ja työelämään pääsyä.* Rikksentorjuntaneuvosto kannustaa myös *tuottamaan radikalisoitumista ja syrjäytymistä ehkäisevää tutkimusta kotouttamisen edistämiseksi.*

Yhteisön lait, säännöt ja kulttuuri tuntemalla pääsee osaksi yhteisöä. Rikksentorjuntaneuvosto esittää, että turvapaikanhakijoiden *tietoisuutta suomalaisesta tasa-arvosta, kulttuurista, lainsäädännöstä ja yhteiskunnasta annetaan riittävän aikaisin.* Poliisi antaa vastaanottokeskuksissa käydessään perustietoa poliisista, lainsäädännöstä ja hyvistä tavoista. Sensitiivisistä aiheista puhuttaessa saattaa olla tehokkainta, jos tietoa jakaa toinen maahanmuuttajataustainen tai järjestöt. Tietoa seksuaalioikeuksista ja velvollisuuksista

tarvitsevat kaikki lapset ja nuoret, sillä seksuaalinen väkivalta ja häirintä nuorten kokemana ovat Suomessa yleisiä.

Lopuksi rikosentorjuntaneuvosto nostaa esille ryhmän, joka on kokenut esimerkiksi kidutusta tai muita traumaattisia tapahtumia, ja jotka voivat reagoida stressiperäisesti. Tähän ei riitä pelkästään se, että heidät tunnustetaan eikä heitä auteta pelkästään ottamalla yhteisön jäseniksi, vaan tämä ryhmän auttamiseksi tarvitaan ammattilaisten apua.